

Ferdo Heffler i katehetski pokret u Hrvatskoj od 1900. do 1940.¹

F. Heffler (1869-1940), "začetnik katehetskog reformnog pokreta među Hrvatima i Slovencima" i neumorni prvak u katehetskom pokretu, ostavio je svojim teorijskim i praktičnim radom neizbrisiv

¹ U Zagrebu je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu 18. listopada 1996. uspješno obranio svoju doktorsku disertaciju "Doprinos Ferde Hefflera razvoju kateheze i katehetskog pokreta u Hrvatskoj (1900-1940)" svećenik mostarsko-duvanjske biskupije don Ante Pavlović. Tim povodom objavljujemo ovaj kratak članak u kojem predstavljamo neke rezultate njegova istraživanja. (*Uredništvo*)

trag na području hrvatske kateheze i hrvatskog katehetskog pokreta općenito. Procesi sekularizma koji su početkom XX. st. zahvatili hrvatske krajeve prouzrokovali su promjenu ozračja na kulturnom, prosvjetnom i religioznom području. Tu svakako treba spomenuti nastojanje za stvaranje nacionalne države te različite crkvene i političke utjecaje koji su priječili kvalitetniju i plodonosniju suradnju na crkvenom i kulturnom području među raznim hrvatskim krajevima. Krajem XIX. i početkom XX. st. snažno se razvija katehetski pokret u Europi, potaknut među ostalim i pozitivnim smjericama papa Pija X. i Pija XI. te teološkim i pedagoškim strujanjima onoga vremena. Tako se obnavlja i psihopedagoška, kerigmatska i liturgijsko-sakramentalna dimenzija kateheze. Pod utjecajem Herbarta i tzv. škole učenja u vjeronaučnu pouku uvodi se induktivna ili psihološka metoda. Ta metoda ističe važnost djeteta kao osobe kojoj treba prilagoditi vjeronaučnu pouku. Ističe se i vrijednost biblijskog sadržaja kao polazišta zorne pouke. Prihvatanje pozitivnih doprinosa *aktivne škole* te *kerigmatski, kristocentrični i odgojni naglasci* očituju se i u izradi novih vjeronaučnih udžbenika na liniji evanđelja i liturgije (Francuska) odnosno kerigme (npr. Njemački katekizam iz 1955. god.).

Zainteresirani sudionik tih zbivanja u Hrvatskoj i njihov aktivan doprinositelj je bio upravo F. Heffler. Njegova je poglavita želja bila reformirati postojeću vjeronaučnu pedagogiju i vjeronaučne udžbenike koji su u to vrijeme bili pod jakim utjecajem neoskolastičke teologije i prosvjetiteljske pedagogije. U svojim katehetskim i religijsko-pedagoškim nastojanjima Heffler polazi od činjenice da je čovjeka moguće i potrebno odgajati u vjeri jer je stvoren na Božju sliku i u sebi nosi imanentne sposobnosti duševnog i tjelesnog rasta. Vjera je besplatan Božji dar, ali čovjek treba i tu dati svoj aktivan odgovor. Čovjek je, ističe Heffler, dužan svoju vjeru upoznati, razumjeti i po njoj živjeti. Kršćanski odgoj, u kojemu Heffler vidi međusobni utjecaj triju čimbenika: obitelji, škole i crkve, uključuje egzistencijalnu i eshatološku dimenziju čovjekove osobnosti i teži postizanju cjeline, a upravo tu religiozna dimenzija ima nezaobilazno mjesto. Heffler osobito ističe ulogu škole kao mjesta cjelovita vjerskog odgoja djece i mladeži: tu se vjeronaučna pouka odvija sustavno, programirano i organično.

Iako je bio pobornik *pedagogizacije* katehetike, ipak drži da je katehetika prvenstveno teološka disciplina. Ona potvrđuje putove prenošenja Božje riječi i oslanja se na pomoćne znanosti kao što su npr. razne pedagoške discipline koje pomažu da se utvrde objektivna načela poučavanja u vjeronaučnoj nastavi. U tu svrhu F. Heffler stvara modernu katehetsku metodiku koju objavljuje 1903. pod naslovom "Metodika za

vjeronauk u nižim pučkim školama". To se djelo posebno oslanja na didaktiku hrvatskog herbartovca Stjepana Basaričeka, izvorno je nastalo na hrvatskom prostoru i prvo je do sada poznato djelo u modernoj povijesti europske kateheze koje je striktno strukturirano prema modernoj didaktici herbartovskog tipa. Kasnije je upotpunjavano i stanovitim elementima preuzetim iz "aktivne škole" i iz tzv. "radne pedagogije".

Uvodeći psihološku metodu u katehizaciju Heffler je vjeronaučnu nastavu uskladio s duševnim svojstvima djece, s njihovom dobi i ciljevima te iste nastave povezujući u skladnu cjelinu katekizam i Bibliju. U odgojnom smislu stavio je naglasak na odgoj "iz života za život", te tražio skladno djelovanje na sva duševna svojstva učenika, tj. intelektualna, voljna i djelatna. Tako pospješuje odgojno djelovanje, naglašava važnost vjeroučenika kao subjekta odgoja i prilagođuje vjeronaučnu građu vjeroučenicima. U tu svrhu oblikuje formalne stupnjeve kao ustrojen oblik prirodnog učenja i usvajanja vjeronaučnog sadržaja.

Naglašavajući u svojoj psihološkoj metodi vrijednost biblijskog sadržaja, Heffler u vjeronaučnoj nastavi u prvi plan stavlja povijest spasenja, biblijske događaje, osobe i pripovijesti. Uz to skrbi i za liturgijski odgoj djece te liturgijsku građu izlažu povezanu s crkvenom godinom. U planiranju i programiranju pojedinih jedinica i cjelokupne vjeronaučne nastave ističe važnost cikličkoprogresivnog povezivanja u cjelinu pojedine metodčke jedinice svih grana vjeronaučne građe: doktrinarne, biblijske i liturgijske.

U skladu s pedagoško-didaktičkim utemeljenjem Heffler svoje vjeronaučne udžbenike izrađuje tako da kao podlogu svake kateheze uzima biblijski sadržaj povezujući ga s odgovarajućim doktrinarnim i liturgijskim sadržajem, što je za ono vrijeme predstavljalo značajnu novost i prekretnicu u oblikovanju vjeronaučnih udžbenika. U svemu tome posebno naglašava duhovni i stručni identitet vjeroučitelja: njegova se duhovnost temelji na Isusovoj duhovnosti, a stručni identitet počiva na pedagoško-katehetskoj naozbrazbi. S tim ciljem zahtijeva da se na bogoslovnim učilištima više poučava opća pedagogija, povijest pedagogije, didaktika, razvojna psihologija i, naravno, katehetika i katehetska metodika. Osobito ističe važnost praktičnih vježbi i permanentne izobrazbe vjeroučitelja.

Heffler se posebno zalagao na polju izravne katehizacije. Stoga 1902. godine osniva "Katehetsku knjižnicu", biblioteku kojoj je bio vlasnik i urednik. Do 1935. u toj je biblioteci objavio 34 knjige, od kojih je osobno napisao čak 31. Godine 1906. radi na osnutku, organiziranju i složnom zajedničkom radu hrvatskih kateheta udruženih u Hrvatsko katoličko katehetsko društvo (1906-

1945). Vodi i promiče održavanje zajedničkih hrvatsko-slovenskih katehetskih tečajeva: od 1907. do 1914. održano je šest takvih skupova. Osim toga, u razdoblju od 1933. do 1940. aktivno sudjeluje u održavanju katehetskih kongresa. Na svim tim susretima teorijski se izlaže i praktično promiče nova katehetika, osobito psihološka metoda i općenito katehizacija i vjeronauk. Heffler deset godina uređuje "Kršćansku školu", katehetski časopis u kojem je objavio preko 150 stručnih članaka i drugih priloga. Osim toga piše u "Katoličkom listu" i u drugim vjerskim listovima promičući katehetiku i kršćansku pedagogiju. Godine 1905. izrađuje *vjeronaučnu osnovu* za vjeronauk u gradovima: tu provodi *enciklopedijsku koncentraciju* vjeronaučne građe utemeljenu na psihološkoj metodi. 1905. objavljuje "Rukovođe za biblijske crtice", a 1913. "Rukovođe za katekizme". U tim djelima zorno primjenjuje psihološku metodu i induktivni proces učenja i usvajanja vjeronaučne građe. Godine 1928. zajedno s Kornfeindom i Kramarom izrađuje izvorni hrvatski biblijski katekizam "Kršćanski nauk", koji izlaže povijest spasenja u okviru crkvene godine. Iako zadržava elemente već tradicionalnih katekizama s pitanjima i odgovorima, "Kršćanski nauk" raskida s Deharbeovim katekizamskim sustavom i posve je nova pojava u hrvatskoj katekizamskoj književnosti. Izrađen je prema sadržajnoj shemi koja obuhvaća: biblijski događaj, katekizamsko učivo, dogmatični i moralni dopunjak, molitvu, pjesmu, napomene i upute s primjenom na život. Promovirao je psihološku i biblijsku dimenziju kateheze, imao je kristocentričan naglasak i anticipirao neke osnovne elemente kerigmatske obnove koja je uslijedila desetak godina kasnije.

Može se stoga zaključiti da je F. Heffler uspio ostvariti zacrtane planove obnove vjeronaučne pedagogije i vjeronaučnih udžbenika. Taj vodeći i svakako najplodniji i najpriznatiji hrvatski kateheta prve polovice XX. st. svojim se djelom i radom može bez sumnje svrstati uz bok onovremenim pionirima katehetske obnove u Europi, kao što su npr. Stieglitz, Weber, braća Pichler i drugi.